

Soạn bài Tỏ lòng (Thuật hoài) - Ngữ văn lớp 10

Câu 1. Chỉ ra điểm khác nhau giữa hai câu thơ đầu trong nguyên tác chữ Hán với câu thơ dịch. Có gì đáng lưu ý về không gian, thời gian trong đó con người xuất hiện? Con người mang tư thế, vóc dáng thế nào?

Trả lời:

So sánh câu thơ đầu trong nguyên tác chữ Hán với câu thơ dịch, ta thấy hai từ “múa giáo” chưa thể hiện được hết ý nghĩa của hai từ “hoành sóc”. “Hoành sóc” là cầm ngang ngọn giáo mà trấn giữ non sông. Từ ý nghĩa lẫn âm hưởng, từ “hoành sóc” đều tạo ra cảm giác kì vĩ và lớn lao hơn.

Trong câu thơ đầu, con người xuất hiện trong bối cảnh không gian và thời gian rộng lớn. Không gian mở theo chiều rộng của núi sông và mở lên theo chiều cao của sao Ngưu thẳm thẳm. Thời gian không phải đo bằng ngày bằng tháng mà đo bằng năm, không phải mới một năm mà đã mấy năm rồi (cấp kì thu). Con người cầm cây trường giáo (cũng đo bằng chiều ngang của non sông), lại được đặt trong một không gian, thời gian như thế thì thật là kì vĩ. Con người hiên ngang ấy mang tầm vóc của con người vũ trụ, non sông.

Câu 2. Anh (chị) cảm nhận như thế nào về sức mạnh quân đội nhà Trần qua câu thơ "*Ba quân khí mạnh nuốt trôi trâu*"?

Trả lời:

Câu thơ "*Tam quân tì hổ khí thôn ngưu*" có hai cách hiểu:

- Thứ nhất, ta có thể hiểu là “ba quân khí mạnh nuốt trôi trâu”.
- Nhưng cũng có thể giải thích theo cách khác, với cách hiểu là: Ba quân hùng mạnh khí thế át sao Ngưu.

Có thể nói quân đội nhà Trần mạnh cả về trí và lực, không những nó có được đầy đủ binh hùng tướng mạnh mà còn có những vị đại tướng quân trí dũng song toàn (như: Trần Quốc Tuấn, Trần Quang Khải, Phạm Ngũ Lão, Trần Nhật Duật...). Vì thế thật không quá khoa trương khi nói: cái khí thế ấy đúng là đủ sức làm đổi thay trời đất.

Câu 3. Nợ công danh mà tác giả nói tới được hiểu theo cách nào?

Trả lời:

Nợ công danh mà tác giả nói đến trong bài thơ có thể hiểu theo hai nghĩa:

- "*Nợ*" công danh là chí làm trai theo tinh thần Nho giáo: lập công, lập danh. Quan niệm lập công danh đã trở thành lí tưởng sống cao đẹp của trang nam nhi thời phong kiến. Lí

Soạn bài Tỏ lòng (Thuật hoài) - Ngữ văn lớp 10

tưởng này có tác dụng cổ vũ con người từ bỏ lối sống tầm thường, ích kỉ để sống có ý nghĩa với trời đất muôn đời. Công danh được xem là món nợ đời phải trả của kẻ làm trai.

- "Nợ" công danh là chưa hoàn thành nghĩa vụ với dân, với nước. Đặt trong hoàn cảnh xã hội lúc bấy giờ, chí làm trai là phải chống giặc ngoại xâm, cứu nước, cứu dân. Công danh sự nghiệp cá nhân, thống nhất với công danh, sự nghiệp chung của đất nước. Ước nguyện lập công danh của người anh hùng họ Phạm thể hiện ý thức, trách nhiệm với nhân dân, dân tộc.

=> Nợ công danh hay chí làm trai, hay ý thức trách nhiệm với dân, với nước của Phạm Ngũ Lão là một quan niệm sống cao đẹp, có ý nghĩa tích cực không chỉ đối với trang nam nhi thời phong kiến mà còn đối với cả con người ngày nay.

Câu 4. Phân tích ý nghĩa nổi "thẹn" trong hai câu thơ cuối.

Trả lời:

- Phạm Ngũ Lão “thẹn” vì chưa có được tài năng mưu lược như Vũ Hầu Gia Cát Lượng (Khổng Minh – đời Hán) để giúp dân cứu nước, thẹn vì trí và lực của mình thì có hạn mà nhiệm vụ khôi phục giang sơn, đất nước còn quá bộn bề.

- Thẹn vì chưa có nhiều công lao lớn như Gia Cát Lượng.

Dù hiểu theo cách nào thì nổi thẹn cũng làm ngời sáng nhân cách của Phạm Ngũ Lão. Nổi thẹn ấy không làm con người trở nên nhỏ bé. Nổi thẹn ấy tôn cao nhân cách con người. Nổi thẹn ấy đốt lên trong lòng người ngọn lửa hướng đến những khát vọng cao đẹp. Qua nổi thẹn ta thấy được nổi lòng tận trung báo quốc của tác giả.

Câu 5. Qua bài thơ Tỏ lòng anh(chị) thấy hình ảnh trang nam nhi thời Trần mang vẻ đẹp như thế nào? Điều đó có ý nghĩa gì đối với tuổi trẻ hôm nay và ngày mai.

Trả lời:

Người xưa nói “Quốc gia lâm nguy, thất phu hữu trách”. Câu nói ấy quả rất đúng với tinh thần của bài thơ “Tỏ lòng”. Đọc những dòng thơ hào hùng khí thế, ta có thể cảm nhận rất rõ vẻ đẹp sức vóc và ý chí của những trang nam nhi thời đại nhà Trần. Âm hưởng anh hùng ca của thời đại do những con người ấy tạo nên và cũng chính âm hưởng ấy tôn lên vẻ đẹp anh hùng của họ. Họ đã từ bỏ lối sống tầm thường, ích kỉ, để sẵn sàng chiến đấu và hi sinh cho sự nghiệp cứu nước, cứu dân. Tinh thần và ý chí ngoan cường của những con người ấy sẽ vẫn mãi là lí tưởng cho nghị lực và sự phấn đấu của tuổi trẻ hôm nay và mai sau.

LUYỆN TẬP

Soạn bài *Tỏ lòng* (Thuật hoài) - Ngữ văn lớp 10

Câu hỏi: "*Tỏ lòng*" khắc họa vẻ đẹp của người anh hùng có sức mạnh, lí tưởng, nhân cách cao cả cùng khí thế hào hùng của thời đại"

Anh/chị hãy làm rõ ý kiến trên qua bài thơ *Tỏ lòng* của nhà thơ Phạm Ngũ Lão.

Gợi ý làm bài:

* Xác định thể loại bài viết: phân tích - chứng minh.

* Xác định nội dung cần đạt: Vẻ đẹp của người anh hùng trong bài thơ "*Tỏ lòng*". Cần phân tích rõ vẻ đẹp ấy qua các hình ảnh:

- Tầm vóc, tư thế, hành động, lớn lao, kì vĩ.

- Chí công lập công danh trong sự nghiệp cứu nước, cứu dân. Cái tâm mang giá trị nhân cách, nổi "thẹn" tôn lên vẻ đẹp con người.

- Khí thế hào hùng mang tinh thần quyết chiến, quyết thắng

=> Từ phân tích làm sáng tỏ được nhận xét; đó là vẻ đẹp của người anh hùng có sức mạnh, có lí tưởng, nhân cách cao cả cùng khí thế hào hùng của thời đại.

* Học sinh có thể lấy thêm dẫn chứng từ một số tác phẩm cùng thời để làm nổi bật nội dung trên. Đồng thời chú ý cách diễn đạt qua câu, chữ.